DEVI PRESS LTD., MADRAS

పాత్రలు: కాలచక్రం

ప్రసాద్ :	బందా కనకలింగేశ్వరరావు
సిద్ధుడు :	నాట్యకళాప్రపూర్ణ ముంజులూరి కృష్ణరావు
న్యాయమూర్తి :	నెల్లూరి నాగరాజరావు
గోపీనాథ్ :	తూములూరి శివకామయ్య
కొత్వాలు :	రామినేని కోటీశ్వరరావు
రామదాస్ :	విద్వాన్ నటేశం
ఓడసరంగు :	కాశీ చెంచు
గోవిందు :	దొడ్ల సుబ్బరామి రెడ్డి
ఠాణాదారు :	జి. రమణా రెడ్డి
శాంత :	లక్ష్మి రాజ్యం
తార :	ఉమాదేవి
శారద :	కుమారి వేదం

సంపూర్ణ, దమయంతి, మోహావతి, కృష్ణవేణి, రాజేశ్వరి, ఇంకా అనేక నటీనటులు పాల్గొనియున్నారు.

కాలచక్రం

కథా సంగ్రహం

పేరుప్రఖ్యాతులగన్న కాకతీయ సామ్రాజ్యం పతనమందింది. అంతఃకలహాలెక్కువై విశాలాంధ్రం విచ్ఛిన్నమై చిన్న చిన్న రాజ్యాలుగా చీలిపోయింది. అరాచకమూ అంతులేకుండా ప్రబలింది. ఐనా దూరదృష్టిగల దేశభక్తులు ప్రవాసంలోఉన్న ఆంధ్రసార్వభౌముని తిరిగి సింహాసనమెక్కించటానికి విశ్వప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. అడుగడుక్కీ విఘాతాలే. ఈ ప్రయత్నాలలో నిమగ్నులైన వారిని చెరపెట్టి మహాదారుణంగా దండించుతున్నయి క్రొత్త ప్రభుత్వాలు. రాచకీయ నిర్బంధితులు ఆనాడు కూడా అండమాన్సుకన్నా ఘోరంగా ఉన్న చెరసాలల్లో మ్రగ్గాల్సి వచ్చింది. ఎన్నో హింసలకులోనైనారు. ఐనా పట్టుదలనుమాత్రం వదల్లేదు. ఆంధ్రసామ్రాజ్యాన్ని పునర్నిర్మించాలనే దృఢనిశ్చయంతో స్థిరసంకల్పంతో ఆంధ్రవీరులు కృషిచేస్తూనేఉన్నారు. బంగాళాఖాతంలోని ఏకాంత ద్వీపంపై కాలంగడుపుకొంటున్న సార్వభౌమునితో పన్నాగాలను పన్నుతూనే ఉన్నారు.

వీరందరిలో ముఖ్యుడు గజలక్ష్మి ఓడసరంగు. కార్యసాధన కవసరమైనధనాన్ని సంపాదించటానికి ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడు. ఈ అన్వేషణలో ఇతనికో సిద్ధుడుసాయపడ్డాడు. ఇతనికి తెలుసు పదిలపరచబడిన ధనం ఆ చూకీ. కాని సిద్ధుడు సరంగుకి దూరమైనాడు. వారి సమాలోచనలకు సరియైన అవకాశం దొరకలేదు. అంచేతనే సరంగు కార్యాచరణకు దిగలేక పోయాడు.

విధివైపరీత్యాన్ని ఎదుర్కోటం ఎవరితరం? మాతృదేశానికి తిరిగి వస్తుండగా మంచంపట్టాడు. విషజ్వరం. జీవింతునను ఆశలేదు. తన విశ్వాసపాత్రుడగు ప్రసాద్‌ను పిలచి తన అంత్యసందేశాన్నొసగి, ఆరహస్య ధనమును సాధించేమార్గాలు వివరించాడు. గజలక్ష్మికి అతన్నే సరంగునుచేసి ప్రాణాలువిడిచాడు.

ప్రసాద్ యువకుడు. ముందుతాను చేయాల్సిన మహత్కార్యాలు ఎన్నోఉన్నాయని అతని నమ్మకం. అంతేగాదు జీవితమాధుర్యాన్ని గ్రోల ఉవ్విళ్లూరుచున్నాడు. మాతృభూమిని చేరగానే తాను మనస్సా ప్రేమించిన శాంతను పెండ్లాడి, సరంగొసగిన సందేశాన్ని అనుసరించి సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించటానికి నిరంతర కృషిచేయాలని చేసి ధన్యత గాంచాలని, అతని ఆశ. ఆశయంకూడా.

ఆడ పోయిన తీర్థం ఎదురుఅయ్యే అదృష్టం ఈలోకంలో ఎందరి ...ంది? అందులో ప్రసాద్ ఒకడు కాలేదు. అతడూహా ప్రపంచంలో నిర్మిం ...ముకున్న సౌధాలన్నీ గోపీనాథ్ సృష్టించిన భూకంపానికి కూలిపోయాయి.

నాటకంలో అంతర్నాటకం-దానికి కథా నాయకుడు గోపీనాథ్. ...వినీతి అవతారం. నీచత్వానికి నిలయం, అతని హృదయం. దేశభక్తుడే, ...శం తన కుపయోగ పడేంతవరకూ! అధికారవాంఛకు అంతు ఏదీ? ...ందుకే గజలక్ష్మి రాకను అంత ఆతురతతో నిరీక్షించుచున్నాడు. దాని ...రంగుకు ఆ రహస్య ధనానికి సంబంధించిన వివరాలు తెలిసాయని గ్రహిం ...డు. పడవ ఒడ్డు చేరింది. ఆశ్చర్యం; అంతకుమించిన ఆశాభంగం; ఈశెంటి ...ించింది అసూయ. ప్రసాద్ సరంగు అవటంచూచి సహించలేకపోయాడు. ...ర్వనాశం చేయాలని సంకల్పించుకున్నాడు. అందుకు అవసరమైన భోగ ...ను సంపాదించటానికి ప్రసాద్ అనుచరుడైన రామదాస్ చేపట్టాడు. ...నిద్వారా పాతసరంగు ప్రాణాలువిడుస్తూ తన సర్వస్వాన్ని ప్రసాద్‌కు

ఇచ్చాడని తెలుసుకున్నాడు. వాటిలో ధనానికి సంబంధించిన పత్రాలుంటాయని అతడి అనుమానం. వాటిని పొందటానికి శాంతద్వారా ప్రయత్నం చేసాడు. కాని శాంత ఎవరు? ప్రసాద్ ప్రేయసి. అతని అర్థాంగికూడా కాబోతున్నది. తన జీవితం అతని నావకుచుక్కాణి కావలెనేగాని లంగరు కాగూడదని ఆమె సంకల్పం.

దురాశదుఃఖం చేటు! ఒకే గుండుతో రెండింటినీ సాధించుదామనుకున్నాడు గోపీనాథ్. ప్రయత్నాలు విఫలమైనాయి. అవమానాలకులోనుకావల్సివచ్చింది. ప్రసాద్ చేతుల్లో దేహశుద్ధికూడా అయింది.

తోక తొక్కిన పాము! పసిపట్టుకుండా ఉంటుందా? పట్టిన తరువాత పగ సాధింపదా?

ప్రసాద్ పెండ్లి... పీటలపై కూర్చొని మంగళసూత్రం కట్టనున్నాడు. "ఆగు...ఆగు" పోలీసువారికేకలు. రాజద్రోహ నేరంక్రింద అరెస్టు. అనంతరం ద్వీపాంతరవాస శిక్ష. రాజద్రోహినిపట్టించి నందుకు గోపీకి సుబేదార్ ఉద్యోగము.

ప్రసాద్‌ను చెఱశాలకంపినా - కసితీరలేదు. సుబేదారైనా ఆశ అంతరించలేదు. ఎలాగైనా ఆ ధనం ఆచూకి సంపాదించి తానే సార్వభౌముడు కావాలని గోపీ ఆశ. శాంతను చెరపట్టాడు. వివరాలకోసరం దినమూ - హింసించుతూనే ఉన్నాడు. పెండ్లి చేసుకోమని బలాత్కరించటం మానలేదు.

ఈ విధానం తారకు నచ్చలేదు. అంతవరకూ ఎంతగానో ప్రేమించుతూ వచ్చిన గోపీపై అసహ్యం కల్గింది. తన్నాతడు వివాహం చేసుకోడని తేల్చుకున్నది. గోపీనుండి తన్నుతాను రక్షించుకోవాలి. తాననుభవించినట్లే ఇకముందు అనేక బాధల అనుభవించాల్సిన శాంతనూ కాపాడాలి. శాంత జీవితం మరీ దుర్భర మైంది.

చెరశాలలో ప్రసాద్ జీవితమూ అలాగేఉంది. కాలమెప్పుడూ ఒకలాగే ఉంటుందా? ప్రసాద్ కష్టాలనుండి గట్టెక్కేరోజు వచ్చింది. అతనితోపాటే చెరసాలలో మగ్గుతూఉన్న ఒక సిద్ధుడు జెయిల్లోనుంచి తప్పించుకు పారిపోవటానికి గోడ త్రవ్వాడు. ఇవతలిది ప్రసాద్‌గది. ఇద్దరూ చేరారు; బయటికి పోవటానికి ఎత్తులువేసారు. ఈలోపల్నే ప్రసాద్ అతన్నుంచీ ఆరహస్య ధనం ఆచూకీ గ్రహించాడు. బయటపడటానికి సొరంగం త్రవ్వుతుండగా సిద్ధుడు మరణించాడు. అతని మరణం ప్రసాద్‌కు స్వాతంత్ర్యం ఇచ్చింది. చెరసాలనుండి బయటపడ్డాడు; ధనాన్ని సాధించాడు. మారువేషంతో మాతృభూమి చేరుకున్నాడు.

రాజారామేశ్వర్ ఒక పెద్ద కోటీశ్వరుడు. ప్రసాద్‌ను అన్యాయంగా శిక్షించిన న్యాయమూర్తి, కొత్వాల్, గోపీనాథ్‌లకు పాఠం చెప్పాలనుకున్నాడు. చెప్పాడుకూడా. గోపీమాత్రం ప్రసాద్‌పై బూనిన పగవదల్లేదు. తిరిగి ప్రసాద్‌పై నేరారోపణ చేసి కోర్టుకెక్కించాడు.

ప్రసాద్ మళ్లా గోపీనాథ్ కుట్రల ఫలితాన్ని అనుభవించాడా?

వివాహమండపం నుండి "వనవాసానికి" వెళ్లిన శాంత ఏమైంది?

మాయమాటలకు మోసపోయి జీవితాన్నంతా వృథాచేసుకొని తుది నిమిషంలో గోపీని ధిక్కరించిన తార జీవించ గలిగెనా?

ఈ రాజారామేశ్వర్ ఎవరు? అతని ఆశ లీడేరినవా?

ఇందరి జీవితాలను ఇలా భగ్నంచేసి ఇంతపాపాన్ని ఒడి గట్టుకున్న

గోపీనాథ్‌కు ప్రతీహారం ఏమీలేదా?

రహస్య ధనందొరికింది! మరి ఆంధ్రసామ్రాజ్య పునర్నిర్మాణం ఏమయింది?

పాటలు—పద్యములు

1. కోరస్ సాంగ్ (నావికులు)   భూఫ్ - త్రితాల్.

ప్రసాద్ : } మరో ప్రపంచం మరో ప్రపంచం
బాలుడు : } మరో ప్రపంచం పిలిచింది

నావికులు :—పదండి ముందుకు పదండి తోసుకు
పోదాం పోదాం పై పైకి (మ)

ప్రసాద్ :—కదం తొక్కుచూ పదం పాడుతూ
హృదాంతరాళం గర్జిస్తూ

నావికులు :—పదండి పోదాం వినబడలేదా మరో ప్ర
పంచపు జలపాతం

ప్రసాద్ :—నదీనదాలు అడవులు కొండలు ఎడారు
లా మన కాటంకం

నావికులు :—పదండి ముందుకు పదండి తోసుకు
పోదాం పోదాం పై పైకి

ప్రసాద్ : } మరో ప్రపంచం మహా ప్రపంచం
బాలుడు : } ధరిత్రి నిండా నింపండి

ప్రసాద్ :—నెత్తురు మండే శక్తులు నిండే నావికు
లారా రారండీ

నడుంకట్టక చూస్తారేం కనబడలేదా
మరో ప్రపంచపు అగ్ని కిరీటపు నిగనిగలు

హోమజ్వాలల భుగ భుగలు

అందరు :—పదండి ముందుకు పదండి తోసుకు
ప్రభంజనంవలె హోరెత్తండి

నావికులు :—మరో ప్రపంచపు ఢంకాధ్వానం
విరామ మెరుగక మ్రోగింది

అందరు :—హరోం హరోం హర హర హర హర హర,
హరోం హరాయని కదలండి

నావికులు :—పదండి ముందుకు పదండి తోసుకు
పోదాం పోదాం పై పైకి

2. పాట :—   కాఫీ - దాద్రా.

తార :—మదికిటులీ ముదమేలా
మనోహరా మాటలలో గల లీలా
పలుకులగల భావములే
ప్రాణములో పడతి కోర
చూపులలో గల రూపే
సుతతి జీవనగు వాహా
ఇదే సుమా ప్రేమములో - గల శోభా
తలపులివే వలపులివే కలలునివే పలుకేలా (మ)

3. ప్రసాద్: శాంత:—పాట హిందూస్తాని కాఫీ-ఆదితాళం.

శాంత :—సంద్రము జోరున కేరుచు పాడే
సుందరగాన మేదో ? (సం)

ప్రసాద్ :—వేరిక నేదీ ప్రేమపు పాటే
హా వినరాదా (వే)

శాంత :—దేవునిమాటా అమృతపు తేటా

ప్రసాద్ :—ప్రేమన నిదియే వలపుమాటా

శాంత :—జీవనములగల సొగ సిదికాదే

శాంత ; } జీవనమే ప్రేమగదా (సం)
ప్రసాద్ : }

4. శాంత : చెలికత్తెలు :— సారంగ్ - ఆదితాళం.

చెలులు ; } తేటీ నీకది సాటీ
శాంత ; } పువ్వు తీవలలో జీవనంబు ఆహా (తే)

శాంత :—నూనవాసనలు పూపొడిపూత
తేనెలనోలో లో - యని యీాత

చెలులు :—పాసమోహమున కొనవుబాధా
గానము ఒకటే జీవనగాధ

శాంత :—గానము నూనము పానము ఆహా
నీదే కాదే నీటగుజన్మ (తేటీ)

5. పాట :— మధ్యమావతి - ఆదితాళం.

చెలులు :—కోరినవాడే మారునిజోడే
కొదవా నీ సుఖమూ
ఏదో తలచుక నీ మగడూ
ఏమో తహా తహా పడెడూ
జాలమికేలా సరుమటచాలే
సరిలే యీా వగలూ
పూవులతో వేసెదవా ?
పేరున నే పిల్చెదవా ?

అదో అదో అరుంధతీ హా హా
హా హా పదా పదా (కో)

6. డ్యూను పాట :— జంఝూటి - ఆదితాళం.

శార :—[illegible] కరుణా కలుగ దేమో
ప్రేమమధువే దొరుకదేమో (సా)
హృదయకుసుమా పరిమళములే
విభుడుగొని నామదిని గనునా (సా)

7. పాట :— బిలహరి - ఆదితాళం.

గోవిందు :—నిరుపేదకు కాలము కాదు
నరలోకములో న్యాయము లేదు (నిరు)
గ్రాసములేకే కష్టము జెందు
రోసములేకే గాసినిజెందు
కూటికిలేక గుడ్డకుగాక
పాటుబడిన ఫలమే లేదు (నిరు)

8. పాట :— నాదనామక్రియ - ఆదితాళం.

శాంత :—నా ప్రసాదుని నాకు
జూపింపవా
నన్నైన ఖైదులో పెట్టించవా
కృపలేదా
దయరాదా
దయాళో కృపాళో (నా)

9. పాట :— హిందూస్తాని తోడి - త్రిపుటం

ప్రసాద్ :—నా జన్మ భూమేదిరా ? దైవమా
నాముద్దు తోటేదిరా
నా కోకిలమ్మేది - నాపూలమేడేది
నారాణి వీణేది నావలపు తోటేది దైవమా
నారయేటి లంకేదిరా దైవమా
నాజీవ నౌకేదిరా
నా హేను పొంగేది నామనసు పరుగేది
నాగస్వరమ్మేది నాయీల పాటేది
యేనాటి కథలాయెరా దైవమా
ఈ జీవ మెటులాయెరా (నా)

10. డ్యాన్సు పాట :— మాండ్ - త్రితాల్.

నాట్యకత్తె :—అనుమానము మానవుపోరా
ననుమానక పోరే దేరా సరి (అను)
మనమారయ లేవే గోలా
నినుమారడి సేయుట మేలా . . (అను)
ననుజేరగ కోరెడి దెవరో
కనలే విక నేమన నారా
మొనగాడవు నీవే లేరా
నిను బోలిన వారిక లేరా। (అను)

11. త్రాగుపోతు :— పాటం

మిఠారీ, తేనెకఠారి, నారి, మిఠాలీ
చిటికలో రావే, మేరే ప్యారీ

మొగము చూపావు - కోపమేలా
తగదు నామీద చిన్నదానా

12. శాంత :— పద్యం

॥ నమ్మితి నామనంబున సనాతనులైన
యుమామహేశులన్
మిమ్ము బురాణ దంపతుల మే
లుభజింతు గదమ్మ మేటి పె
ద్దమ్మ, దయాంబురాశివి గదమ్మ
హారింబతి జేయుమమ్మ నిన్
నమ్మిన వారికెన్నటికి నాశములేదు
గదమ్మ ఈశ్వరీ !

13. ఖైదీ :—

ఏడాది కోడిపిల్ల
గంపకింద కప్పెడితె
" అ - అ " అంటాదీ
సవ్వారి బండ్లమీద
సాగెత్త నంటాది
పసుపు కుంకాలనయినా
జల్లుకుంట నంటదే (౨)
కృష్ణా గోదావరిల్లోను
తానెమాడదా నంటదే

అచ్చమ్మ నీమగడు

మచ్ఛావతారుడై పైనుండి

పప్పురుకు తున్నాడే (ఏ)

14. యోగానంద స్వామి :— పద్యం - రాగరహితం.

గీ॥ తెలుగు నదులెల్ల పొంగెత్తి ప్రళయవారి
కెరలిపడి తెల్గునేల ముగించనిమ్ము
నేటితో, నస్వతంత్రతా నిలయమైన
ఈ బ్రదుకు తెల్గువారు భరింపలేరు.

15. ప్రసాద్ :— పాట.

ఏదేశమేగినా ఎందుకాలిడిన
ఏపీఠమెక్కినా ఎవ్వరెదురయినా
పొగడరా నీజన్మభూమి భారతిని
నిలుపరా నీ జాతినిండు గర్వమ్ము
లేదురా యిటువంటి భూదేవియెందు
లేరురా మనవంటి ధీయలింకెందు
ఓడల జండాలు ఆడునందాక
నరుడు ప్రాణాలతో నడచునందాక
అందాకగల యీ అనంత భూతలిని
మనభూమి వంటి కమ్మని భూమి లేదు (ఏ)

16. ప్రసాద్ :— పద్యం — మాల్కోన్స్.

సీ॥ ఆంధ్రకిశోర సింహాలు గర్జలతోడ
రణకేళి నేర్చెడి రచ్చపట్లు
అమృతకావ్యాల శౌర్య క్షాత్రభావాలు
మగగుండెలకు జొన్పు మగువపాట
తనయనుంగులకు దీవెనలిచ్చి దిగ్జయ
మ్ములకన్పు వీరమాతల తలంపు
వీరయోధులు విజృంభించి మాగధ పాండ్య
రాజ్యాలు గొన్న వజ్రాలయుగము
కాలచక్ర పరిక్షుణ్ణ కమ్ములైన నేమి ?
యీనాడే మరల సృష్టింప గలము
కాంచుమా ! అస్వతంత్ర దుఃఖమ్ము బాసి
రాజ్యవిభవమ్ము లాంధ్ర సామ్రాజ్యలక్ష్మి.

17. రామదాస్ : పద్మ :— డ్యూయట్ పాట.

రామదాస్ :—రావణుడు రంభనూ గోవిందారామా
చెయ్యట్టుక లాగెనూ గోవిందారామా

పద్మ :—రంభ రావణునంత గోవిందారామా
ముక్కూడ బీకెనూ గోవిందారామా

రామదాస్ :—రావణుడు రంభనూ గోవిందారామా
ముదెట్టు కొంటెనూ గోవిందారామా

పద్మ :—రంభ రావణునంత గోవిందారామా
తలపగులగొట్టెనూ గోవిందారామా

ఆసావేరి - **పద్యం**

18. శాంత :—

సీ॥ దిక్కు మొక్కూ లేక దీనరై దురపిల్లు
తల్లిని పరలోక మనిపినావు
రాతిగుండెల పాపి రాకాసి యీ గోపి
యింటనే నన్ను బంధించినావు
తొలి మొగ్గతలపులే తులకించు నదనులో
వలపు తీవెను త్రుంచివైచినావు
వలపించి, వలచి జీవ ప్రేమరచియించు
ప్రియుని బంధించి నిర్జించినావు
ఇన్ని శిక్షలు చాలవా ? యికమరేమి
కఠినశిక్షా స్మృతులు జూడగలవు దేవి
అంతిమంబగు శిక్ష నా యంతనేనె
యిపుడు విధియించుకొందు నీకేల శ్రమమూ.

పాట.

19. శాంత :—

ప్రేమతోడుతా ఆ రోజు -
నా నాథు చేతిలో
పూజ్యవై నావుగా
నీవు మంగళ సూత్రమా
నామనవీ వినవా దేవా

నీమదిలో జాలియె లేదా ?
చెట్టున బతికే పిట్టలకన్నా
దీననుకానా కావవి దేలా
నామనవీ వినవా దేవా

20. శాంత :—

ఓ జగన్మాతా ప్రేమ సాయుజ్య రాజ్య
సింహ పీఠ నివాసినీ పాలింపవా పాలింపవా
నా బాహువల్లిలో - నావలపు
పాటలో - కరిగి మరిగి జగమ్ము
మరచి తన్మయుడైన - హృదయేశు
నెదయందు నిదురించి నిదురించి
నన్ను నేనే మరచి నాగెలుపు చూతునా

21. ప్రసాద్: శాంత:— (డ్యూయట్) మాండుగర్భ: ఝంప.

ప్రసాద్ : } పండు వెన్నెల బయట పాడేటి వేళా
శాంత : } రాగాలు వనవీధి రంజిల్లు వేళా. (పం)

ప్రసాద్ :—అంతరంగము సంద్రమై పొంగు వేళా
మేఘాలు పడవలై మెలగేటి వేళా

శాంత :—ఆకారమేలా అహంకార మేలా

ప్రసాద్ : } జీవితమ్మది యేల చింతలింకేలా
శాంత : }

ప్రసాద్ :—ఆకాల మీకాలమని లేని వేళా
ఆ పాప మీపుణ్యమనుకోని వేళా

శాంత :—ఆరూప మీరూప మనరాని వేళ
ఆనందమయుగూడి ఆ డేటివేళా

ప్రసాద్ :
శాంత :
ఆకారమేలా అహంకారమేలా
జీవితమ్మదియేల చింత లింకేలా

22. నావికులు :— కోరస్ సాంగ్.

అందరు :—రారేలా రారేలా ఆంధ్రులింకా రారేలా
స్వతంత్రలోకం గనరేలా (రా)

ప్రసాద్ :
శాంత :
జననీ దాస్యపుశృంఖలయుగళము
ఛేదింపని మన బ్రతుకేలా

ప్రసాద్ :—కాకతి వీరుల కత్తుల తళ తళ
తెలుగు గుండెలే మరచినవా (రా)

శాంత :—తెలుగు సింగముల తీవ్ర గర్జనల్
దిగంతముల మార్మోగినవే

ప్రసాద్ :—గణ గణ గణమను ఘంటారవములు
దేవతలను మేల్కొల్పినవే

ప్రసాద్ :
శాంత:
త్రిలింగ జననీ దివ్య పతాకం
తెలుగు కోటలో నిల్పుటకే

తెలుగు పౌరుషం జూపుటకే
తెల్గు జాతి నిర్మించుటకే

అందరు :—రండీ ఆంధ్రులు లెండీ వీరులు

బాలుడు :—మీ సందువ్వే మగవారంతా రోసం
జూపే నరపతులంతా

అందరు :—లెండీ - లెండీ - యీనాడే
జై - జై - జై.

Printed at Rangam Bros., 25, Stringer Street, G. T., Madras.